

N:o 101.

AF herr **C. F. Vahlquist**, *angående ombildning af allmänna läroverket i Vadstena till realskola för gossar.*

Då frågan om omorganisation af de allmänna läroverken vid 1904 års riksdag behandlades, fattades det beslut, att allmänna läroverket i Vadstena skulle omorganiseras till samskola. Jag vågar dock vördsamt göra framställning om, att detta beslut måtte ändras därhän, att nämnda läroverk måtte få ombildas till 6-klassig realskola, och får jag som skäl härför, förutom hvad i min motion n:o 221 förra året anföres, framhålla följande.

Sedan mycket lång tid tillbaka har Vadstena stad haft förmånen att äga ett för gossar afsedt läroverk, och det är ju då förklarligt, att samhället icke gärna vill mista en sekelgammal förmån, hvilken långt ifrån ersättes af en samskola, en skolform som ju måste betraktas såsom mindre tillfredsställande och endast af ekonomiska hänsyn ansetts böra i undantagsfall förekomma och som därtill ålägger de samhällen, hvarest den blir införd, ej obetydligt förökade kostnader. Utan att nu närmare inveckla den obillighet, som synes ligga däri, att de mindre och svagare samhällena skola nödgas lämna jämförelsevis ansenliga bidrag för erhållandet af en förmån, hvilken de större och bärkraftigare bekomma utan ytterligare ökade kostnader, påpekas blott, att hvad särskildt Vadstena stad vidkommer, detta bidrag kommer att blifva rätt betungande. Redan förut äro stadens kommunala utskylder ganska betydande och äro bland de högsta i vårt lands städer samt hafva i medeltal under de senaste 10 åren utgått med,

landstingsskatt och afgifter till prästerskapet oberäknade, 7 kr. 53 öre, hvilket utskyldsbelopp antagligen under de kommande åren snarare kommer, på grund af nödvändigheten att amortera ett större lån för den staten tillhöriga klosterkyrkans restaurering, att ökas än minskas. Kommer sedan härtill förökadt bidrag till läroverket, hvilket torde kunna beräknas till ett årligt belopp af omkring 3,000 kronor och påkalla en förhöjning i uttaxeringen pr bevillningskrona med omkring 55 öre, blifva de kommunala utskylderna, som sålunda komma att utgöra mer än 8 gånger bevillningen, oskäligt betungande och verka afskräckande samt i hög grad hindrande för samhällets framåtskridande.

Det antal lärjungar, som under de senare åren sökt och erhållit undervisning i allmänna läroverket i Vadstena, kan väl sägas vara så stort, att det mycket väl motiverar en 6-klassig realskola. Då detta antal under läsåret 1903—1904 utgjorde 74, således så nära som möjligt det för realskola antagna minimumtalet 75, har det under innevarande läsår stigit till 80, en siffra, som sannolikt under följande år kommer att ökas. Alldeles bestämdt skulle för öfrigt en ej obetydlig stegring af lärjungeantalet äga rum, om de lärjungar, som tillhöra den ort, hvilken kan sägas vara Vadstena läroverksområde och tillhöra skolans 5 eller eventuellt 6 lägre klasser, tillhölles att söka sin undervisning vid läroverket i Vadstena i stället för att, såsom nu ofta sker, tränga sig på andra läroverk, särskildt det i Linköping, hvilket redan derförutan är med lärjungar öfverbefolkadt och nödgats upprätta parallellklasser. För närvarande är vid Linköpings allmänna läroverk i dess 5 lägre klasser intaget, enligt hvad samma läroverks terminskatalog utvisar, att antal af omkring 20 elever, hvilka med hänsyn till sitt hemvist bort hänvisas till Vadstena läroverk.

Skulle alltså, såsom all utsikt är, antalet gossar i Vadstena läroverk komma att uppgå till 100—120, kunna dessa, fördelade på 6 klasser, ganska bekvämt erhålla undervisning i det nuvarande i godt skick befintliga läroverkshuset, utan att detta behöfde undergå några större förändringar. Om däremot samskola skulle komma att i Vadstena upprättas, måste läroverksbyggnaden, till följd af de skilda könen såväl i lärare- som i elevpersonalen underkastas ganska betydande förändringar, ja, en tillbyggnad torde sålunda blifva nödvändig, hvilken på grund af läroverksbyggnadens läge och beskaffenhet endast med svårighet kan ske, och hvarigenom samhället skulle ådragas en ytterligare ganska kännbar kostnad.

En annan sak, hvarpå äfvenledes uppmärksamhet torde böra fästas, är det mindre tillfredsställande sätt, hvarpå Östergötlands län i jämförelse med andra län blifvit vid den vidtagna läroverksreformen tillgodosedt. Detta torde framgå af följande jämförelse med tvenne närgränsande län,

siffrorna tagna från statistiska centralbyråns senaste uppgifter: Östergötlands län 283,023 invånare, 443,584 kronor bevillning, 2 fullständiga läroverk och 1 samskola; Södermanlands län 168,311 invånare, 245,848 kronor bevillning, 2 fullständiga läroverk och 1 realskola; Kalmar län 227,887 invånare, 217,817 kronor bevillning, 2 fullständiga läroverk, 1 realskola och 1 samskola.

Det torde icke kunna sägas vara en allt för högt ställd fordran, om det största af dessa trenne län blefve i skolafseende åtminstone jämnställt med de tvenne andra, hvadan från den synpunkten sedt en sexklassig realskolas upprättade i Vadstena synes mig fullt berättigad.

Till slut vill jag här anföra departementschefens yttranden i statsrådsprotokollet till Kungl. Maj:ts proposition n:o 50 år 1904: »Då vidare ett läroverks ombildning till samskola alltid kommer att vålla kostnader och besvär samt dessutom kräfver en rätt lång öfvergångstid, böra endast sådana läroverk undergå dylik ombildning, om hvilka man kan förutse, att den nya skolformen för någon längre tid skall blifva bestående. Att företaga en ombildning till samskola för att kanske omedelbart efter ombildningens fullständiga genomförande återgå till särskolor skulle enligt min mening vara förenadt med så många och så afsevärda olägenheter, att de betänkligheter, man eljest kan hysa mot reservanternas förslag, synas böra vika. Jag anser alltså, att de af reservanternas föreslagna läroverken jämväl böra ombildas till realskolor för gossar.» Reservanterna, herrar Fries och Åmark, hade nämligen till 1899 års läroverkskommittés betänkande afgifvit särskildt yttrande med hemställan på anförda skäl, att läroverk, som har och synes kunna påräkna ett antal af minst 75 lärjungar i 5 klasser, ombildas till en sexklassig, af staten helt och hållet bekostad realskola för gossar. Kommitténs majoritet hade satt nämnda siffra till 100.

Med afseende jämväl å lärjungeantalet och utvecklingsmöjligheter uppfyller alltså Vadstena läroverk fastslagna fordringar för en realskola.

På grund af hvad jag sålunda anført, vågar jag göra den vördsamma hemställan,

att Riksdagen ville besluta, att det 5-klassiga allmänna läroverket i Vadstena skall från och med början af läsåret 1906 ombildas till 6-klassig, af staten bekostad realskola för gossar.

Stockholm den 25 januari 1905.

Conrad Wahlquist.

Lärjungarnes fördelning på klasser vid Vadstena 5-klassiga allmänna läroverk höstterminen 1904.

Klass	Gemen- sam linje	Reallinjen	Latin- linjen	Summa
I	14	—	—	14
II	20	—	—	20
III	21	—	—	21
IV	11	—	—	11
V	—	6	8	14
Summa	66	6	8	80

En lärjunge i klass II är under terminen frånvarande på grund af sjuklighet. Hela antalet, närvarande och frånvarande, är alltså 81.

N:o 102.

Af herr **C. R. Johansson** i Jönköping, om aflöningen till ämneslärare vid högre folkskolor.

Vi hafva i vårt land en skolform, som är föga känd utom de intresserade skolmännens krets och utom gränserna för de trakter, inom hvilka den är representerad. Nämda skolform finnes i de högre folkskolorna, för hvilka jag härmed ber få taga Riksdagens uppmärksamhet i anspråk.

De högre folkskolorna leda sitt upphof från ett beslut af Rikets Ständer vid 1856—1858 års riksdag. I den underdåniga skrifvelse, daterad den 2 mars 1858, hvilken om detta beslut afläts till Kungl. Maj:t, heter det i fråga om syftet med dessa skolor sålunda:

»Ändamålet med dessa högre folkskolor måste i första rummet vara att åt arbetsklassens, ej blott de mera förmögnas, utan jämväl de fatti-